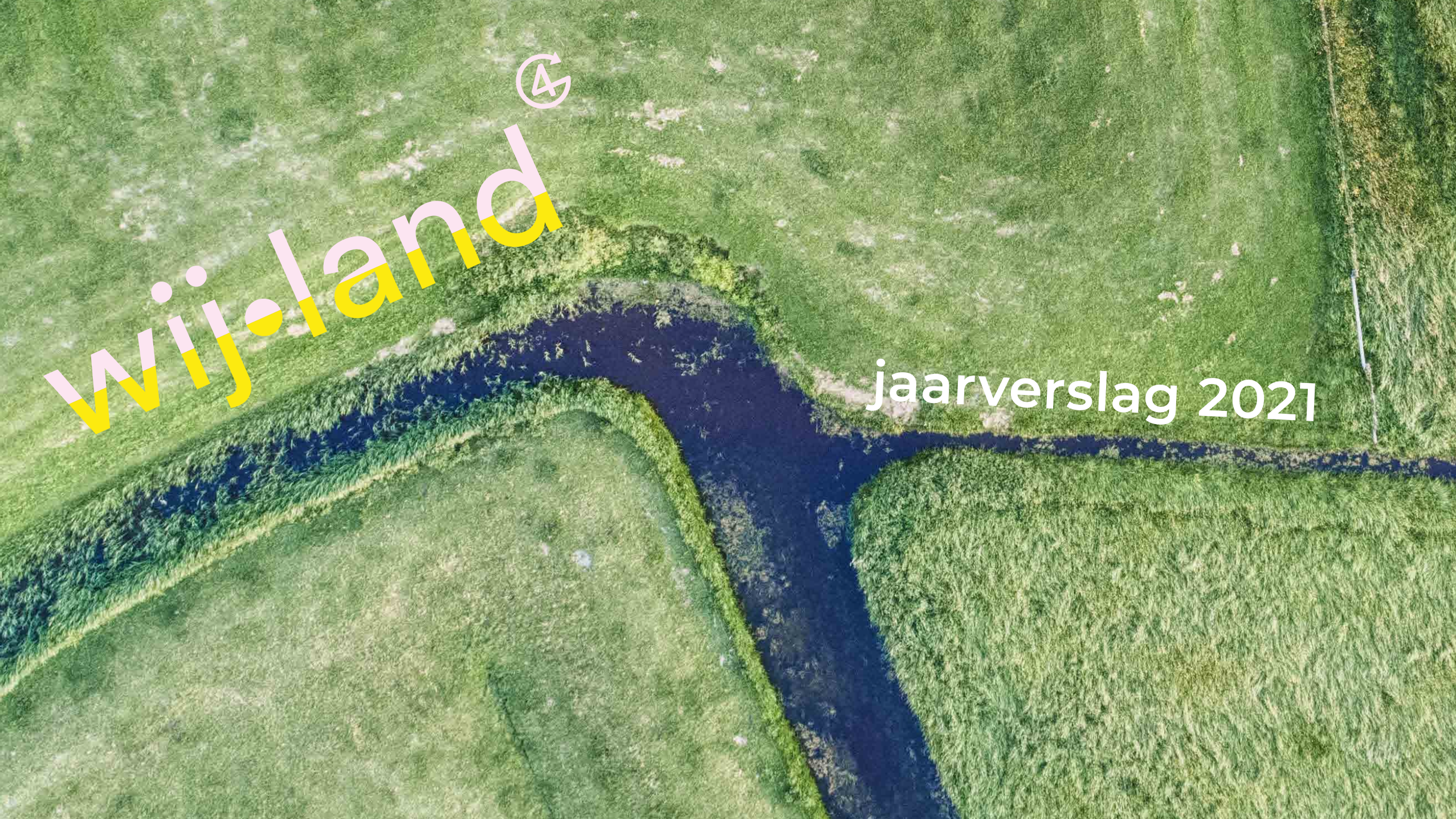

wijeland

jaarverslag 2021

Inhoudsopgave

1. Voorwoord	3
2. Missie en visie	4
3. 2021 in cijfers	5
4. Onze impact	7
4.1 Duurzaam boeren	
4.2 Nieuwe bedrijfsmodellen	
4.3 Inspiratie	
5. Organisatie en management	18
6. Financiën	19

Met trots en tevredenheid kijken we terug op het afgelopen jaar. Ondanks de corona-beperkingen hebben we als lerend netwerk weer veel kennis en ervaring uitgewisseld over duurzame landbouw. Het boeren netwerk groeide door naar 160 agrarisch ondernemers met een impact op ruim 1.600 hectare. We worden steeds vaker benaderd door andere organisaties en overheden om samen te werken aan een toekomstbestendig westelijk veenweidegebied. Ook krijgen we steeds meer aandacht in de media.

Deze aandacht staat niet op zichzelf; er zijn grote veranderingen op komst in de Nederlandse landbouw. Het Nederlandse coalitieakkoord bevat een grote agrarische transformatieagenda, waarin veel van onze thema's expliciet worden benoemd (een beter verdienvermogen voor de boeren, herstel van sociaal en natuurlijk kapitaal en de zogenaamde 'landschapsgrond'). We dragen bij aan het gesprek dat momenteel plaatsvindt om dit nieuwe beleid vorm te geven, door praktijkervaringen van onze boeren te delen.

Ook burgers en bedrijven voelen zich steeds meer betrokken bij onze missie. Verschillende bedrijven uit ons netwerk nemen een grote vlucht, zoals *Grutto* en

Wilder Land en ook de winnaars van onze innovatieprijsvraag gooien hoge ogen. Daarnaast werken we met gevestigde bedrijven samen, zoals de Rabobank, om de landbouwtransitie te versnellen. De succesvolle lancering van een 'Samen voor Grond' obligatie met Aardpeer, waarvan Wij.land mede-oprichter is, was een mooie klap op de vuurpijl.

Onze werkorganisatie is in omvang en kwaliteit verder toegenomen. Dertien medewerkers zetten zich dagelijks met veel passie in voor een gezond, biodivers en veerkrachtig landschap. We zijn dankbaar voor het vertrouwen dat we ook dit jaar weer hebben gekregen van onze donoren en subsidiegevers. Ook zijn we bijzonder verheugd met de toezegging van het Gieskes Strijbis Fonds om ons de komende drie jaar te steunen bij het creëren van een netwerk waarin landschapsinitiatieven, zoals Wij.land, met en van elkaar kunnen leren.

Abcoude, 17 februari 2022

Maas Jan Heineman
voorzitter bestuur Wij.land

Danielle de Nie
directeur Wij.land

2

Missie en visie

WIJ.LAND JAARVERSLAG 2021

Visie

Wij.land staat voor een gezond, biodivers en veerkrachtig landschap dat ecologische, economische en sociale waarde creëert voor de maatschappij. Zodat wij ons landschap beter overdragen aan de volgende generaties.

Wij.land herstelt het evenwicht tussen landbouw en natuur. Dat doen we door boeren te helpen om met passie en vakmanschap hun bedrijf toekomstbestendig vorm te geven.

Missie

Wij inspireren boeren, burgers, beleidsmakers, natuurorganisaties en ondernemers om samen te leren en samen te werken; dat zorgt voor verbinding tussen mens en natuur.

Wij laten ons inspireren door de 4-waarden filosofie van Commonland.

We werken samen met boeren aan de omslag naar een landbouw met een goed financieel perspectief en een positieve invloed op mens & natuur; en we nemen drempels weg die deze omslag in de weg staan.

We werken actief aan het op weg helpen van soortgelijke organisaties, met een overeenkomstige visie op het landschap.

We beginnen bij de bodem als basis voor een duurzame toekomst.

We beginnen bij de bodem als basis voor een duurzame toekomst

3

73 ha bodem verrijkt met wormen-compostthee

42 bijeenkomsten georganiseerd

30%

biologische boeren

145 ha biodiversiteit verbeterd

In totaal **1600** hectare onder verbeterd beheer

160 deelnemende boeren

70% gangbare boeren aangesloten

1.130 hectare duurzaam bodembeheer

Op **291** ha broeikasgassen gereduceerd

2021 in cijfers

INSPIRATIE

> 1.000.000 mensen herleidbaar bereikt/geïnspireerd met onze activiteiten

online > 2.600.000 offline: 5.300

> 70 trotse boeren participierend in het initiatief

160 boeren

> 70 inspirerende video's van best regeneratieve practices

60 videos

SOCIALE WAARDE

> 70 boeren actief in > 100 pilot activiteiten

132 boeren (in 347 pilotactiviteiten)

5 boeren in transitie

4 boeren in transitie

> 3 activiteiten die burgers inspireren bij te dragen aan het landschap

15 activiteiten

NATUURLIJKE WAARDE

1000 ha landbouwgrond onder verbeterd beheer.
Netto verbetering van

- biodiversiteit
- bodemkwaliteit & daling
- water
- broeikasgasemissies

1600 ha

250 hectare natuur ontwikkeld of onder verbeterd beheer

81 ha

FINANCIELE WAARDE

10 4W verdienmodellen getest / in ontwikkeling

11 4W modellen in ontwikkeling

2 winstgevende 4W verdienmodellen

5 bedrijven met positieve cashflow

5 financiers actief betrokken

15 financiers

4

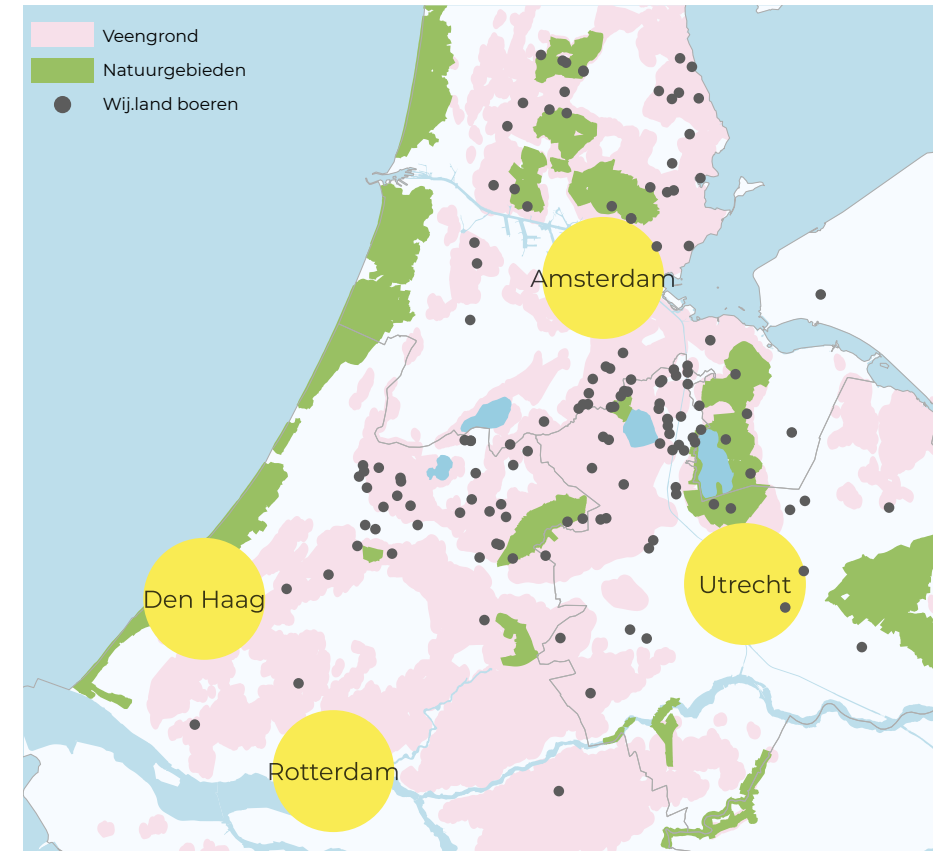
Onze impact

WIJ.LAND JAARVERSLAG 2021

4.1 Duurzaam boeren

Groeiend boerennetwerk

Dit jaar groeide ons boerennetwerk van 100 naar 160 boeren, met een impact op ruim 1.600 hectare. Steeds meer boeren zijn in meerdere projecten tegelijk actief. Alle boeren nemen deel aan het bodemproject van Wij.land, maar daarnaast doen nu ook 43 boeren mee aan de kruidenpilot; zijn 23 boeren actief in de begrazingsgroep; en zijn nog eens 18 boeren gestart met het maken van wormencompostthee. Daarnaast zijn er nieuwe pilots gestart, zoals *sub-irrigatie met Joost Samsom* en een proef met het verbeteren van mestkwaliteit. Door de breedte van de projecten krijgen we steeds meer inzicht hoe *regeneratieve landbouw* op veen eruit ziet en hoe boeren daarnaartoe kunnen bewegen.

Wormencompostthee

Een theelepel gezonde aarde bevat meer levende organismen dan dat er mensen op de wereld zijn! Die ongelofelijke rijkdom aan micro-organismen komt voor een groot deel uit het verteringsstelsel van wormen. Wormen zijn dus essentieel voor een gezonde bodem. Van wormencompost kan je thee brouwen. Na twee dagen onder ideale omstandigheden hebben de micro-organismen,

schimmels en bacteriën uit de wormencompost zich exponentieel vermeerderd. De “thee” is dan rijk aan leven en kan worden uitgereden over het land. Afgelopen jaar hebben we 18 boeren geholpen met het maken van wormencompostthee. We hebben veel geleerd over de beste manieren om het te maken en over het veld te verspreiden. [Lees er hier meer over.](#)

Kruidenrijk grasland

Diverse kruiden, zoals weegbree, kamille, cichorei, verbeteren de bodemstructuur, versterken de bodemgezondheid, biodiversiteit en verhogen het watervasthoudend vermogen. Ook de koeien krijgen extra vitamines en mineralen binnen, wat leidt

tot gezondere koeien en een hogere melkqualiteit. Twintig nieuwe boeren hebben in het najaar van 2021 kruidenrijk grasland ingezaaid en daarmee komt het totaal op 43 boeren op 130 hectare. We hebben onze geleerde lessen vastgelegd in een [videoserie](#) en een [handboek](#).

Twintig nieuwe
boeren hebben dit
najaar kruidenrijk
grasland gezaaid

De BoerenWijzer is
een leerinstrument
voor regeneratieve
melkveehouderij op
veengrond

BoerenWijzer & Mijn.Wij.land

De BoerenWijzer is een leerinstrument voor regeneratieve melkveehouderij op veengrond dat we het afgelopen jaar in samenwerking met boeren hebben ontwikkeld. Hiermee krijgen boeren inzicht over hoe ze scoren op verschillende thema's en hoe ze zich verder kunnen ontwikkelen. We hebben een computersysteem ontwikkeld ("Mijn.Wij.land") waarin we de voortgang op de BoerenWijzer (en andere functionaliteiten) volgen en monitoren. Afgelopen jaar hebben we 21 boeren gescoord en we kregen hierop zeer positieve feedback. Beide instrumenten zullen de komende jaren centraal komen te staan in ons werk.

Boeren Erik en Marjolijn Rotteveel

“Sinds 2019 zijn we aangesloten bij de stichting Wij.land. We willen van de kunstmest af, gebruiken zoveel mogelijk de mest van onze eigen koeien en vullen eventuele tekorten aan met natuurlijke producten. Ik had een perceel waar de koeien absoluut niet heen wilden. Wij.land is er bijgeweest voor advies en heeft uitwerpselen van wormen over het land laten spuiten. In die ‘wormencompost- thee’ zitten veel stoffen die goed zijn voor het bodemleven. De koeien gaan er nu weer graag heen.”

4.2 Nieuwe bedrijfsmodellen

Innovatieprijs

We schreven een prijsvraag uit voor ondernemers om met innovatieve ideeën voor het veenweidegebied te komen. We ontvingen meer dan twintig kansrijke ideeën en hebben vier prijzen uitgedeeld. De grote winnaar was de Korte Keten Automaat, een automaat met daarin lokale producten, die op drukbezochte plaatsen (zoals stations) kan worden geplaatst. Tijdens de Dutch Food Week in oktober stond de eerste Korte Keten automaat in Almere. Ook andere aanmoedigingsprijzen waren succesvol: zo is in Den Haag het eerste voedselmoeras aangelegd, een permacultuurconcept voor natte bodems, en kregen de eerlijke aardappels van Onze Markt en plek in het schap bij supermarkt COOP.

Aardpeer, samen voor grond

Dit jaar is binnen het samenwerkingsverband van *Aardpeer*, waar Wij.land een van de oprichters en kartrekkers van is, de “Samen voor grond” obligatie uitgebracht (uitgegeven via BD Grondbeheer). Daarmee hebben we 7,3 miljoen euro opgehaald bij burgers om vijf boeren te helpen bij de overgang naar regeneratieve landbouw. In oktober behaalde Aardpeer een zesde plaats in de Duurzame top 100 dagblad Trouw. In december 2021 ging “Samen voor Grond II” open om nog eens 3,1 miljoen op te halen voor vijf boeren.

De Korte Keten Automaat, een automaat met daarin lokale producten, die op drukbezochte plaatsen kan worden geplaatst

Verdienmodel van natuurinclusieve melkveehouderij

Steeds meer boeren kiezen voor een vorm van regeneratieve, natuurinclusieve landbouw. Vaak is daarbij de twijfel: is dat wel lonend? Samen met de *NatuurVerdubbelers* en *Alan Accountants* gingen we op zoek naar het antwoord op deze vraag. We ontdekten dat regeneratieve boeren gemiddeld minder melk produceren, maar een gelijk of hoger inkomen hebben, onder andere doordat zij: een hogere (biologische) melkprijs ontvangen; veel weidegang toepassen; lagere input- en dierenartskosten hebben; en/of succesvolle neventakken hebben zoals boerderijverkoop. We presenteerden de resultaten tijdens een webinar, waar ruim 700 mensen naar keken (live of achteraf). De resultaten kregen ook aandacht in de landbouwpers. *Lees er hier meer over* of kijk het webinar terug.

We ontdekten dat regeneratieve boeren gemiddeld minder melk produceren, maar een gelijk of hoger inkomen hebben

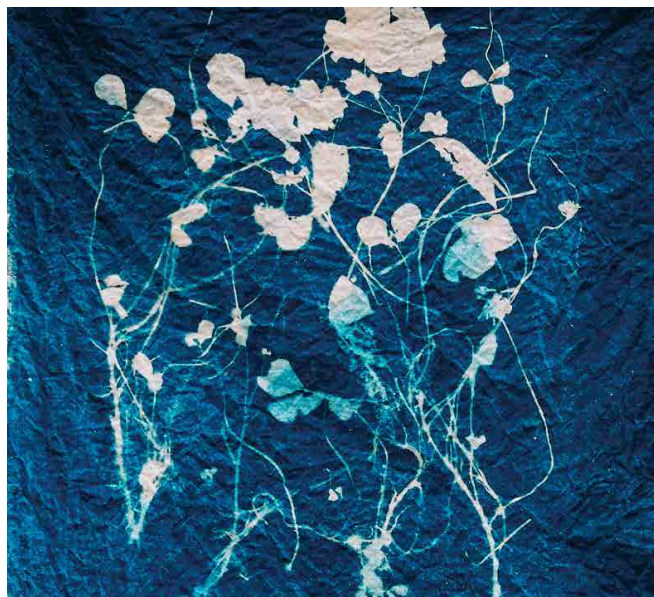
Klimaatboeren

Samen met een groep boeren en de Rabo Carbon Bank startten we een proefproject met het genereren en verkopen van klimaatcredits. In dit project kiezen boeren een aantal maatregelen om hun klimaatimpact te verlagen en ontvangen daarvoor financiering. Leren en experimenteren staan centraal. Veen, klei of zand, het één houdt meer koolstof vast dan het ander en de ene maatregel zal beter werken, tegen minder kosten, dan de andere. We onderzoeken welke maatregelen de meeste potentie hebben en tegen welke kosten. Ook willen we leren hoe dit het beste gemeten kan worden. Het is de eerste Nederlandse proef waarbij er op deze schaal meerdere klimaatslimme (regeneratieve) maatregelen op het boerenerf worden gefinancierd. De proef loopt drie jaar en dient als opmaat naar een nieuwe inkomstenbron voor boeren. De lancering kreeg veel media-aandacht, onder andere in dagblad Trouw.

**Hannah den Hartogh,
mede-initiatiefnemer van
het Voedselmoeras.**

“Door het winnen van de aanmoedigingsprijs van Wij.land konden wij begin 2021 ons idee realiseren en het eerste Voedselmoeras van Nederland aanleggen. Nu onderzoeken we waar we op grotere schaal kunnen experimenteren en hoe een voedselmoeras op een boerenbedrijf in het veenweidegebied kan werken.”

4.3 Inspiratie

Kunstfietsroute

Wij, boeren, burgers en vele anderen, geven ons landschap al vele eeuwen vorm. Met ons gedrag hebben wij invloed op hoe het landschap er uit ziet. Bijvoorbeeld door welk voedsel we kopen, welke boeren we steunen, of we natuurorganisaties steunen en of we zelf goed omgaan met de natuur. We staan voor grote maatschappelijke opgaven, zoals stikstofreductie, klimaatverandering, woningnood, de energietransitie. Hoe willen wij dat ons landschap van de toekomst eruit komt te zien? Wat willen we behouden en wat willen we veranderen?

We hebben kunstenaars gevraagd om ons nieuwe perspectieven te bieden, onze verbeelding te prikkelen en om ons emotioneel te verbinden met het landschap. Hieruit is de Wij.land inspiratieroute ontstaan: een fietsroute door het Westelijk Veenweidegebied - een landschap ten zuiden van Amsterdam. Onderweg bezoeken fietsers pionierende Wij.land boeren, kunstinstallaties, boerderijwinkels en prachtige weilanden. De route is ook *digitaal te fietsen*.

Toenemend bereik en engagement op social media

Dit jaar groeide ons online bereik sterk (ongeveer een verdubbeling van het aantal volgers) en kregen diverse projecten aandacht in de landelijke media. Zo stonden het voedselmoeras, de klimaatcredits en Aardpeer in de Trouw; was Danielle te gast bij Vroege Vogels om te vertellen over Aardpeer, en stonden we met meerdere projecten in de agrarische vakmedia (Nieuwe Oogst, Boerderij, Boer & Business, Agrio/Agraaf).

Pleitbezorging

Afgelopen jaar hebben we een aantal keer groepen beleidsmakers meegenomen op excursies onder de noemer 'Welkom in het Wij.land'. Zo hebben we een editie georganiseerd voor een brede groep beleidsmakers (gemeentes, provincies, waterschappen & rijk) en één specifiek voor medewerkers van provincie Zuid-Holland. Tijdens die excursies kregen diverse Wij.land boeren het podium om te vertellen over hun reis naar regeneratieve landbouw en waar zij beleidsmatig tegenaanlopen. Veel ambtenaren gingen geïnspireerd huiswaarts. Ook hebben we regelmatig aanbevelingen gedaan voor beleid dat de transitie naar regeneratieve landbouw mogelijk maakt, zoals via de Groene 11 (een coalitie van groene organisaties). Het Nederlandse coalitieakkoord bevat een grote agrarische transformatieagenda, waarin veel van onze thema's expliciet worden benoemd (een beter verdienvermogen voor de boeren, herstel van sociaal en natuurlijk kapitaal en de zogenaamde 'landschapsgrond').

Het Nederlandse coalitieakkoord bevat een grote agrarische transformatieagenda, waarin veel van onze thema's expliciet worden benoemd

f 810 volgers
+19%

Nieuwsbrief
1.112 abonnees **+46%**

Website

33.056 bezoekers **-1%**

46.247 Sessies **+4%**

2min03sec gemiddelde
sessieduur **+24%**

1.237
volgers
+78%

40.900 views **+68%**
314 abonees **67%**

1.826 volgers
+36%

2.885 volgers **+179%**
142.111 impressies **+146%**

* groei sinds 01.01.2021

Online bereik Wij.land

Erna Schütten, deelnemer inspiratieroute

“Op mijn fietstochten door Nederland passeer ik veel boerderijen zonder stil te staan wat zich daar precies afspeelt. Ja de ene boer verbouwt aardappelen de ander heeft melkvee, een derde verbouwt mais, maar dat het beeld veel genuanceerder is en dat er steeds meer boeren bewust kiezen voor een duurzame en diverse bedrijfsvoering daar had ik geen weet van. Door deze fietsroute realiseer ik me waar de boeren achter de schermen mee bezig zijn.”

5

Organisatie en management

WIJ.LAND JAARVERSLAG 2021

Onze organisatie is in 2021 doorgegroeid naar dertien medewerkers (10.55 FTE), verdeeld over de teams Duurzaam Boeren, Duurzaam Verdienen, Community & Inspiratie en Organisatie & Management.

De noodzaak om thuis te werken maakte het uitdagend voor nieuwe collega's om elkaar en de boeren die bij Wij.land zijn aangesloten snel en goed te leren kennen. Desondanks zijn mensen en teams in staat geweest om effectief invulling te geven aan de vele projecten die we uitvoeren.

Het team Organisatie & Management is versterkt om ervoor te zorgen dat Wij.land een effectieve, efficiënte en transparante organisatie blijft en een prettige plek om te werken. De toenemende complexiteit van onze activiteiten en de vereisten van onze financiers maakten dit noodzakelijk. We hebben een sterk team dat klaar is om een rol te spelen in het sterk veranderende landbouwlandschap in het westelijke veenweidegebied en daarbuiten.

6

Financiën

WIJ.LAND JAARVERSLAG 2022

Wij.land wordt voornamelijk gefinancierd met projectgelden. We zijn hiervoor met name afhankelijk van bijdragen uit private fondsen en overheidssubsidies. In 2021 is Wij.land weer ondersteund door het Gieskes-Strijbis Fonds en onze partnerorganisatie Commonland, wat ons in staat stelt om snel in te spelen op de behoeftes van boeren en andere kansen die zich voordoen. 2021 was het laatste jaar waarin Wij.land gebruik kon maken van de oorspronkelijke financiering van het Gieskes-Strijbis Fonds. We zijn verheugd dat dit fonds ons ook de komende drie jaar steunt bij het verkennen van Wij.land's rol in andere landschappen.

Daarnaast was ook de bijdrage van het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit van groot belang voor veel van onze activiteiten. De Provincie Zuid-Holland en het Hoogheemraadschap Rijnland financierden het project 'Bodem als Basis', dat we samen met LTO Noord uitvoerden. Het voorstel 'Levende Veenbodems' werd toegekend onder de SABE-regeling, die samen leren in projecten voor duurzame landbouw stimuleert.

Het financieel resultaat over 2021 wordt weergegeven in ons *financieel jaarverslag 2021*. Hierin geven we ook een overzicht van de financiële staat van stichting Wij.land.

**Stichting Wij.land
Voetangelweg 7
1391 HJ Abcoude**

**www.wij.land
kvk: 72014679
contact@wij.land**

Ontwerp: Charlotte Gramberg
Fotografie: Jeroen Schokker, Tom Baas,
Warner Reinink (Natuurmonumenten) &
Stichting Open Boek
Fotocredits p. 10 Leidsch Dagblad